

УДК 636.592.082**О.В. ТЕРЕЩЕНКО**, кандидат біологічних наук, директор**О.О. КАТЕРИНИЧ**, доктор сільськогосподарських наук, заступник директора з наукової роботи**С.М. ПАНЬКОВА**, кандидат сільськогосподарських, вчений секретар

Державна дослідна станція птахівництва НААН

В.П. БОРОДАЙ, доктор сільськогосподарських наук, професор

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Формування генетичних ресурсів вітчизняних порід сільськогосподарської птиці в контексті продовольчої безпеки держави

В Україні, за даними Державної служби статистики, у 2014 році поголів'я сільськогосподарської птиці всіх видів в господарствах різних типів склало близько 218,4 млн голів. У спеціалізованих сільськогосподарських підприємствах (рис. 1) утримувалося 124,4 млн голів (57,0% від загальної чисельності), у господарствах населення – 93,9 млн голів (43,0%).

Валове виробництво м'яса птиці у живій масі за усіма категоріями господарств у 2014 році становило – 1487,8 тис. тонн (рис. 2), з них сільськогосподарськими підприємствами вироблено 1276,5 тис. тонн (85,8%), господарствами населення – 213,3 тис. тонн (14,2%).

Питома вага м'яса птиці в загальному обсязі виробництва м'яса в державі збільшилась до 44,6% проти 31,1% в 2005 році. Поряд з цим виробництво м'яса індиків, гусей та качок в основному зосереджено у фермерських господарствах та господарствах населення.

У 2014 р. на душу населення, без врахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, було вироблено 453,5 шт. яєць та 34,6 кг м'яса птиці.

У разі виникнення непередбачуваних (форс-мажорних) обставин, пов'язаних з неможливістю придбання та завозу в Україну птиці батьківських стад із-за кордону, галузь зможе повноцінно «функціонувати» біля 1,5–3 років за рахунок збільшення строку використання племінної птиці в племрепродукторах II порядку. Поряд із цим необхідно зазначити, що в разі виникнення загальнодержавних соціально-економічних потрясінь спеціалізовані товарні підприємства зупиняться набагато скоріше – протягом 2–6 місяців.

В таких умовах, як свідчить історичний досвід [1], основну продукцію буде одержано від присадибних, дрібних господарств населення (рис. 3–4). Так, наприклад, у 1990-х роках за зтяжної економічної кризи, частка таких господарств у виробництві птахівничої продукції перевищувала долю с.-г. підприємств (55–65%).

І наразі, незважаючи на дефіцит продукції птахівництва, внесок в продовольчу безпеку країни від присадибного та фермерського птахівництва передбачається суттєвим. Виробництво продукції птахівництва господарствами населення слугує свого роду «буферною»

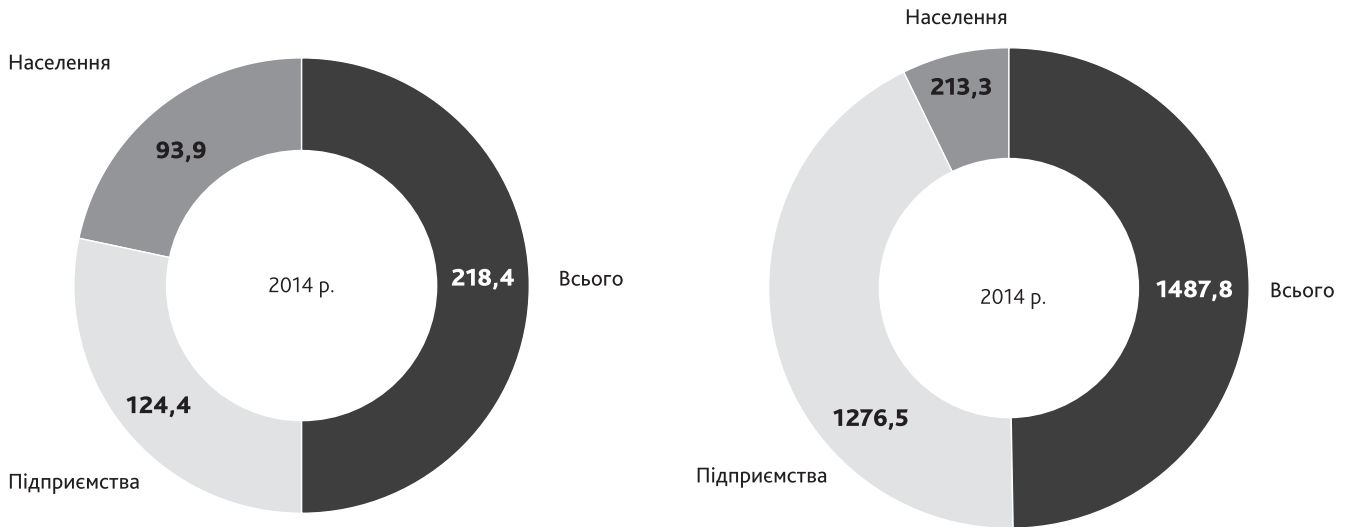

Рис. 1. Поголів'я сільськогосподарської птиці всіх видів в господарствах різних типів

Рис. 2. Виробництво м'яса птиці у живій масі за усіма категоріями господарств

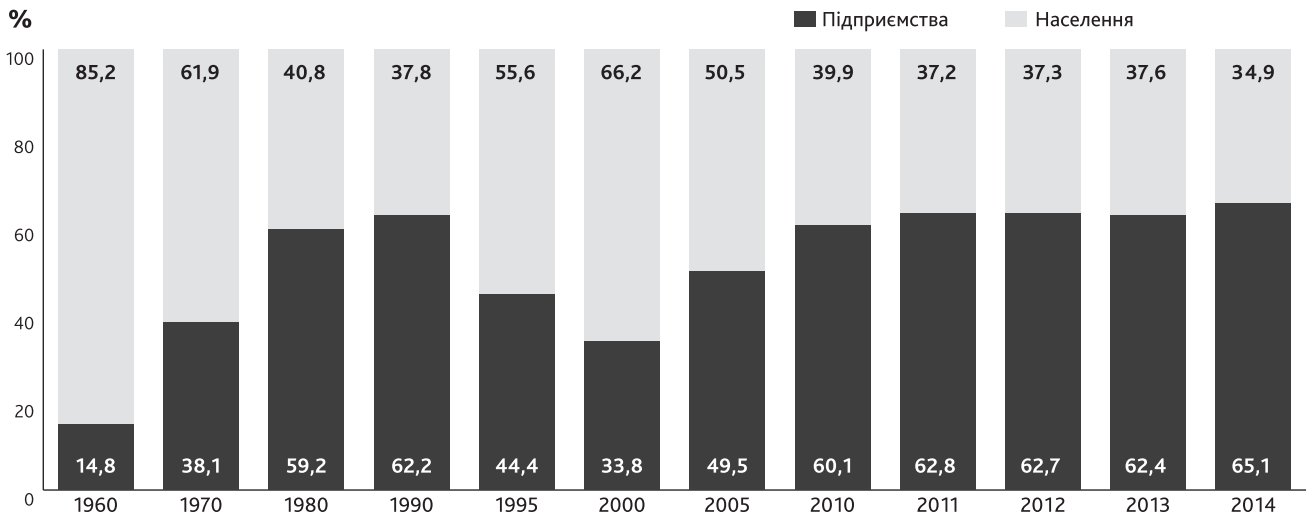

Рис. 3. Динаміка зміни структури обсягів виробництва яєць усіх видів за категоріями господарств в Україні

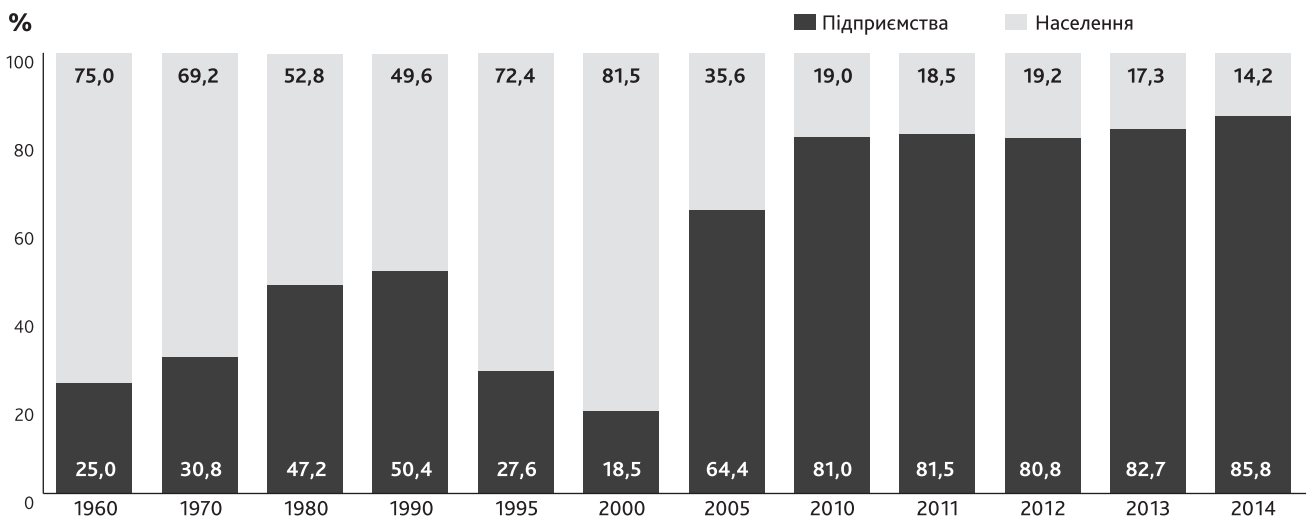

Рис. 4. Динаміка зміни структури обсягів виробництва м'яса усіх видів за категоріями господарств в Україні

зоною та надає можливість вижити не тільки виробникам, а і укріпити продовольчу безпеку держави.

Зараз потреби населення частково задовольняються за рахунок птиці закордонної – адлерська срібляста, род-айленд червоний та вітчизняної селекції – бірківська барвіста, полтавська глиняста, різнокольоровий геркулес. На даний час в Державній дослідній станції птахівництва НААН функціонують два племінні заводи з розведення яєчних курей породи сріблястий леггорн (бірківська барвіста) та м'ясо-яєчних курей породи плімутрок білий (геркулес білий).

Загальна чисельність батьківських стад такої породної птиці знаходиться на рівні 100,0 тис. гол. За племінний сезон від такої птиці щорічно отримують біля 4,3–4,5 млн голів курей (11% від загальної чисельності птиці у населення) та стільки ж півнів, яких використовують на м'ясо (15,0 тис. тонн в живій масі). Річне виробництво яєць від такої птиці становить 0,8–1 млрд. штук, це біля 15%.

Ринок м'яса птиці, у переважній більшості, зосереджений на вирощуванні курчат-бройлерів – 97,6%, від виробництва у спеціалізованих підприємствах. При цьому, власна племінна база для отримання курчат-бройлерів, за винятком репродукторів II порядку, в країні відсутня. Тому, поряд із відгодівлею курчат-бройлерів, в господарствах населення для отримання м'яса широко використовують гусей, качок, індиків та курей м'ясо-яєчного напрямку продуктивності вітчизняної селекції.

На жаль, наявне племінне поголів'я м'ясо-яєчних курей (геркулес) обмежено племінним заводом та генофондним стадом, яке утримується в ДДСП НААН (біля 1,5 тис. голів). З урахуванням можливості розведення такої птиці населенням протягом декількох генерацій «в собі», загальна чисельність її в країні становить біля 200,0 тис. голів. Від такого поголів'я щорічно отримують біля 30,0 млн штук яєць та 600,0 тонн м'яса.

Додатково, при створенні відповідних умов та залученні матеріально-технічної бази Державного підприємства «Дослідне господарство Борки» Інституту сільського господарства Північного Сходу НААН є реальна можливість створення ще двох племінних заводів з розведення курей аутосексного яєчного кросу слобідський та м'ясо-яєчного геркулес, які вже зараз користуються значним попитом у населення. Цього буде достатньо для комплектування щонайменше 4-х племінних птахорепродукторів II порядку у різних регіонах України потужністю до 20 тис. несучок кожний. В такому випадку населення щорічно зможе отримати добового молодняка біля 2 млн голів. За рахунок власного розведення у населення цієї птиці протягом року ця цифра досягне бажаних для країни 30 млн. курочок (на яйце) та 30 млн півників, для відгодівлі на м'ясо.

Поряд із курми, у господарствах населення для отримання м'яса утримують гусей вітчизняної (біля 80% від загальної чисельності) та закордонної селекції. В першому випадку це велика сіра та біла, які мають високу здатність до відгодівлі на м'ясо та жирну печінку, в другому – італійська біла, легарт, горьківська. Для забезпечення населення гусенятами важких порід в країні діють значна кількість репродукторних господарств із загальною чисельністю біля 400,0 тис. голів, з яких 300,0 тис. – це вітчизняна пти-

ця (великі сірі та білі). Від такого поголів'я щорічно отримують біля 40,5 тис. тонн м'яса.

Валове виробництво м'яса індиків в нашій країні знаходиться на рівні 35–45 тис. тонн, відповідно із даними, які наводять різні джерела інформації. Незважаючи на відсутність офіційних (тобто зареєстрованих, які мають матеріально-технічну базу та утримують високоякісний племінний матеріал відповідного кросу, підтверджений племінним свідоцтвом фірми-виробника) репродукторів II порядку, в нашій країні знаходиться біля 30–40 тис. голів індиків, яких населення використовує як батьківське стадо. З точки зору селекціонера-генетика, – це помісна птиця, яка розводиться біля 3–10 років «у собі», з «хаотичним» (неконтрольованим) прилиттям генетичного матеріалу різного (також гібридного) походження.

Для виробництва качинового м'яса в Україні в більшості фермерських та присадибних господарствах населення використовується птиця закордонного кросу «Благоварський» (Росія). На жаль, племінних господарств із розведення українських кольорових качок зараз вже не має. Не зважаючи на це, за можливості розведення цього виду птиці протягом декількох генерацій «в собі», в нашій країні щорічно виробляється біля 50,0 тис. тонн м'яса.

З урахуванням вищезазначеного вважаємо, що забезпечення населення високоякісним добовим молодняком яєчних та м'ясо-яєчних курей, качок, гусей, індиків є одним із пріоритетних напрямів розвитку галузі та знаходиться у прямій залежності із відновленням вертикально-інтегрованої структури та взаємопов'язаної мережі племінних і інкубаторних птахівничих господарств.

Разом із цим треба зазначити про необхідність відродження (замість – існування) саме державних племінних заводів із розведення окремих перспективних порід та кросів птиці. Вважаючи збитковість племінних заводів, які працюють з населенням країни, треба планувати щорічні загальні витрати з держбюджету на вирощування та утримання селекційного стада сільськогосподарської птиці у племінних заводах на рівні – \$ 760,0 тис.

Племінні заводи можуть рентабельно працювати (на рівні +10%) лише з урахуванням державної підтримки. Тому вони повинні знаходитися у державній власності і бути дотаційними.

Отже, для забезпечення продовольчої безпеки країни необхідно не тільки зберегти, але й наростати наявні генетичні ресурси сільськогосподарської птиці саме вітчизняної селекції. ■